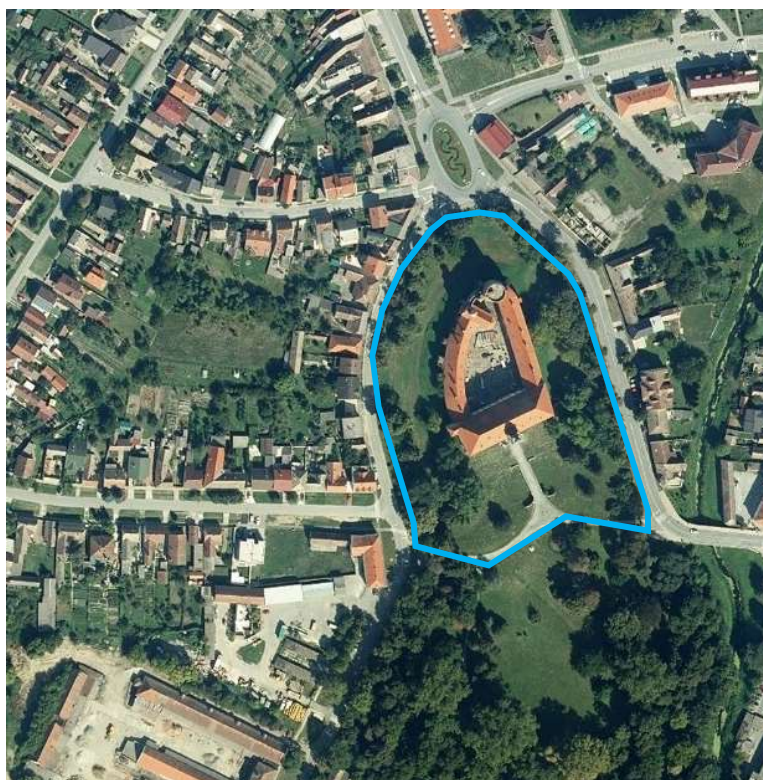

VALPOVO

1. OPĆI I ADMINISTRATIVNI PODACI

Županija	Osječko-baranjska
Grad/općina	Valpovo
Naselje	Valpovo
Katastarski podaci	k.č. br.: k.č. 1948, k.o. Valpovo
Naziv	Dvorac Prandau-Normann
Nadležnost	Konzervatorski odjel u Osijeku
Glavna datacija	14. i 15. st.; 18. i 19. st.
Naručitelj	Obitelj Morović, Petar II. Antun Hilleprand de Prandau, obitelj Prandau-Normann
Vlasništvo	Privatno
Pravni status	Z-1272
Namjena	Muzej Valpovštine dio, bez namjene

Povijesni katastar imanja iz 1863., zona zaštite na DOF podlozi

2. SMJEŠTAJ, ORGANIZACIJA I SASTAVNICE CJELINE

Kompleks dvorca Prandau-Norman višestoljetna je graditeljska i spomenička cjelina koju čini sam dvorac Prandau-Normann, dvorska kapela sv. Trojstva, srednjovjekovna branič-kula, prostrani perivoj s nekadašnjim lovištem te više cjelina gospodarskih građevina raspoređenih u neposrednoj blizini dvorca. Dvorac Prandau-Normann smješten je unutar perivoja u samom središtu Valpova, a prilaz dvorcu iz naselja naznačen je monumentalnom zidanom kapijom. Dvorac je okružen opkopom odnosno grabom koja je danas isušeni rukavac rijeke Karašice. Južno od dvorca prostire se perivoj engleskog tipa, s kojim je dvorac povezan zidanim mostom preko grabe. Iza perivoja, prema jugu, nastavlja se Zvjerinjak, nekadašnje lovište grofova Prandau-Normann. Cijeli park je izvorno bio ograđen zidanom ogradom, a

do danas je sačuvan reprezentativan ulaz u park, gdje zidani stupci nose kovanu ogradu. Sjeveroistočno i jugozapadno od perivoja nalaze se gospodarske zgrade nekadašnjeg vlastelinstva Valpovo.

2.1.DVORAC

Dvorac Prandau-Normann je trokrilna građevina s dvokatnim glavnim južnim krilom i jednokatnim bočnim krilima. U središnjoj osi glavnog južnog krila izdiže se rizalitno istaknuti volumen tornja, koji nadvisuje sljeme krova te je zaključen limenom lukovicom. Na zapadno bočno krilo naslanja se dvorska kapela, a uz nju je srednjovjekovna četveroetažna branič-kula, na koju se naslanja istočno bočno krilo dvorca. Građevine dvorca zatvaraju unutrašnje dvorište oblika nepravilnog trokuta. Sva krila dvorca i dvorska kapela prekriveni su dvostrešnim krovovima, dok je iznad kule izvedeno zidano krunište. Monumentalni ulaz u cjelinu dvorca nalazi se na južnom pročelju južnog krila, u osi rizalitno istaknutog tornja, a kroz zatvorenu vežu se dolazi do unutrašnjeg dvorišta dvorca. Iz veže se ulazi na stubište južnog krila dvorca koje vodi do stambenih prostorija prvog i drugog kata, raspoređenih u enfiladu. Nepravilno raspoređene prostorije prizemlja na zapadnoj te podruma na istočnoj strani južnog krila služile su za kuhinju i ostavu vlastelinstva. Prizemlja istočnog i zapadnog krila čini niz prostorija izvorno gospodarske namjene (konjušnice, ostave i sl.). Niz stambenih prostorija kata zapadnog krila povezan je uzdužnim hodnikom, a stambene prostorije kata istočnog krila organizirane su u enfiladu.

Kompleks dvorca zidan je opekom s dodatkom lomljenog kamena. Prostor podruma glavnog krila svođeno je izvornim srednjovjekovnim križnim svodovima. Prostorije prizemlja te prvog kata glavnog krila imaju drveni grednik, dok su u prostorijama drugog kata i potkrovlja izvorni grednici zamijenjeni armirano-betonskom konstrukcijom. Krovšte glavnog krila ima lamelirane drvene nosače. Nad prostorijama prizemlja i kata bočnih krila izvedeni su drveni grednici, izuzev dijela prostorija kata istočnog krila, koje su presvođene bačvastim svodovima. Dvorska kapela sv. Trojstva zidana je opekom te svođena češkim svodovima. Branič-kula je u cijelosti zidana opekom uz kamenu arhitektonsku plastiku. Sve etaže kule svođene su kupolastim svodom, a posljednja etaža s kruništem je u cijelosti recentna intervencija s umetanjem armirano- betonske konstrukcije.

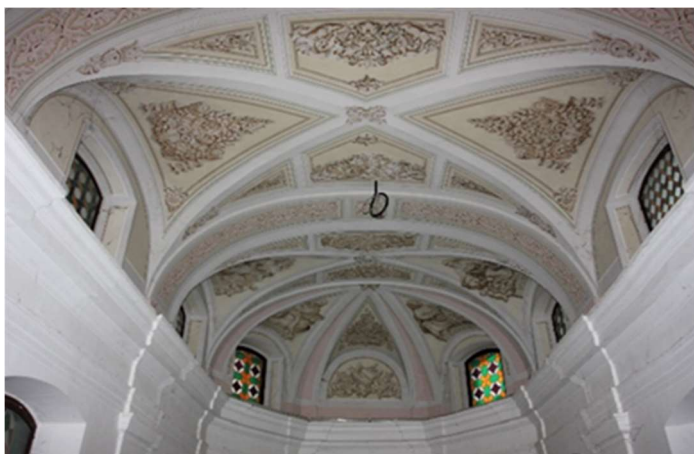

Glavno reprezentativno pročelje južnog krila razvedeno je prozorskim osima ujednačenog ritma i pilastrima velikog reda s profiliranim bazama i kapitelima, a monumentalnost pročelja je naglašena središnjim rizalitom s tornjem. U toj središnjoj osi rizalita smješten je kameni portal te grb obitelji Prandau-Normann. Prizemna zona naglašena je rustikom u žbuci, a arhitektonska plastika oblikovanja pročelja odaje stil baroknog klasicizma. Vanjska pročelja bočnih krila su zapravo bedemi srednjovjekovnog kaštela na kojima su mjestimično probijeni prozori, bez unaprijed određenog koncepta oblikovanja pročelja. Dvorišno pročelje glavnog i bočnih krila su jednostavno oblikovana, razvedena jednostavnim prozorima, vratima i portalima prizemlja, a jedini plastički akcent je terasa što kontinuiraju duž pročelja istočnog krila, oslonjena na kamene konzole, iznad koje je naslikan sunčani sat. Izvorna oprema interijera dvorca sačuvana je ponajviše u njegovu istočnom krilu, koji je i adaptiran za Muzej Valpovštine. Očuvana je stolarija ulaznih vrata svih krila dvorca, dio prozorske stolarije, podne obloge glavnog stubišta i stubišnih odmorišta južnog krila, kao i podne obloge stubišta istočnog krila, očuvan je izvorni parket u oba navedena krila, a u istočnom krilu su očuvani i restaurirani dekorativni zidni oslici.

Također, na istočnom krilu su očuvani kovani detalji ograde katne terase te kovani kapci prozorskih otvora i vrata. U istočnom bočnom krilu, Muzeju Valpovštine, izložena je ostavština grofova Prandau-Normann: namještaj, lovački trofeji, posuđe, instrumenti, knjižnica, obiteljske fotografije i slično. U južnom krilu sačuvane su kaljeve peći te keramičko ložište za pečenje divljači u nekadašnjoj kuhinji.

Kapela sv. Trojstva u cijelosti je obnovljena, a njezini barokni svodni oslici su restaurirani. Godine 2006. završena je obnova dijela istočnog krila dvorca, gdje je smješten Muzej Valpovštine.

2.2.GOSPODARSKE ZGRADE

Gospodarske građevine smještene su jugoistočno i jugozapadno od dvorca. Jugoistočno dvorcu su nekadašnje vlastelinske konjušnice, danas građevina u Gupčevoj ulici (istočno od dvorca, k.č.br. 1957, k.o. Valpovo), a jugozapadno dvorcu su gospodarske građevine u Reljkovićevoj ulici (zapadno od dvorca, k.č. br. 1940, 1941, 1942/1, 1942/2, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1890, 1891, k.o. Valpovo). Gospodarske građevine nisu pojedinačno zaštićene, ali su unutar A – zone (Reljkovićeve ulice) odnosno B – zone (Gupčeva ulica) zaštićene Kulturno povijesne cjeline grada Valpova.

Na sjevernoj strani Reljkovićeve ulice su dvije prizemnice međusobno povezane zidanim kolnim ulazom. Jedna građevina je zaključena mansardnim, a druga dvostrešnim krovom s dekorativno oblikovanim zabatom. Na južnoj strani iste ulice pruža se niz od par samostojećih prizemnica. Sve gospodarske građevine su zidane opekom, međуетажне konstrukcije su drvene, kao i krovna konstrukcija, a zaključene su uglavnom dvostrešnim krovom. Pročelja gospodarskih građevina su oblikovana jednostavno, sukladno njihovoj funkciji, s arhitektonskom plastikom izvedenom u opeci ili žbuci. Vidljiva je stilizacija pročelja u duhu industrijske arhitekture s dekorativnim elementima izvedenim sjekomice položenom opekom. Iznimno je bogato razvedeno pročelje zgrade u Reljkovićevoj ulici, za koju se pretpostavlja da je nekoć bila zgrada kazališta grofova Prandau-Normann: ističu se rezberene krovne grede te aplicirani geometrijski ornamenti od opeke.

2.3. KRAJOLIK

Izvorno perivoj grofova Normann-Prandau s lovištem, u cijelosti ograđen zidanom i drvenom ogradom, danas je otvoreni park što se pruža južno od dvorca. Sam perivoj nije na pojedinačno zaštićenoj parceli dvorca, ali je unutar A – zone Kulturno povijesne cjeline grada Valpova. Perivoj je izveden kao engleski tip perivoja, a obuhvaćao je i šumu Zvjerinjak, nekadašnje lovište grofova Normann-Prandau. Gotovo u cijelosti je očuvana izvorna koncepcija perivoja, koja je vidljiva na katastarskim kartama iz 19. stoljeća. Očuvane su izvorne trase parkovnih staza, kao i izvorna dendroflora perivoja (autohtono i egzotično drveće). Također, očuvan je dio izvorne parkovne opreme: zidani i kovani poprtal reprezentativnog ulaza u perivoj, istočni dio zidane ograde s drvenim plotom oko perivoja, dva zidana mostića preko rukavaca Karašice unutar perivoja.

3. STANJE

Dvorac se kontinuirano koristio i održavao tijekom druge polovice 20. stoljeća. Sedamdesetih godina prošlog stoljeća izvedena je cjelovita obnova branič-kule te je umjesto izvornog stožastog krova interpolirano krunište. Nakon Domovinskog rata izvedena je djelomična obnova južnog krila i tom prilikom su izvedene betonske deke kao međуетажне konstrukcije, drveni lamelirani nosači krovišta, te je obnovljeno glavno južno pročelje. Zidovi i svodovi su u relativno dobrom stanju, a vidljiva je prisutnost manjih pukotina. Krovovi su u dobrom stanju. Sačuvani su izvorni parketi i podne obloge stubišta glavnog i bočnih krila, no sve podne obloge su istrošene i potrebno ih je obnoviti. Izvorna, povijesna stolarija je djelomice očuvana, a dijelom je zamijenjena novom po uzoru na original. Povijesni žbukani i slikani slojevi, oslici i arhitektonska plastika sačuvani su i, u prostorijama istočnog krila (Muzej Valpovštine), restaurirani. Na pročelju glavnog krila djelomice su očuvana žbukani slojevi i arhitektonska plastika, kao i u unutrašnjosti glavnog krila.

Gospodarske građevine u Reljkovićevoj ulici su u dobrom stanju i relativno je sačuvana njihova izvornost, dok se gospodarska građevina u Gupčevoj ulici urušava (nema krov).

4. VALORIZACIJA

Dvorac Prandau-Normann primjer je srednjovjekovnog kaštela, dominantno obrambene funkcije, koji se barokizacijom tijekom 18. stoljeća transformira u raskošnu rezidenciju u skladu s novim potrebama njegovih vlasnika. Od srednjovjekovnog kaštela koji se formirao kroz 15. stoljeće sačuvana je branič kula, bedemi s kontraforima i dio strukture dvorske kapele. Četveroetažna branič-kula kružna je tlocrta, s gotičkom arhitektonskom plastikom te klesanim grbovima pred-osmanskih vlasnika Valpova (grb obitelji Morović te grb obitelji Perény) u tjemenu svoda na svakoj etaži kule. Srednjovjekovni bedemi formiranjem trokrilnog baroknog dvorca preuzeli su funkciju vanjskih zidova novosagrađenih bočnih krila. Dvorska kapela očuvala je dio perimetralnih zidova na kojima je u 18. stoljeću podignuta nova kapela. Iz razdoblja barokizacije potječe glavno južno dvokatno krilo s tornjem koje se podiže na mjestu srednjovjekovnog palasa. Istovremeno se oblikuju pročelja svih krila dvorca te se uređuju njihovi interijeri. Posebno valja istaknuti interijer istočnog krila čija je oprema očuvana do današnjih dana. Uređenje perivoja započinje u 18. stoljeću i traje tijekom 19. stoljeća kada se u potpunosti formira perivoj engleskog tipa na kojeg se s južne strane nadovezuje lovište grofova Prandau-Normann. Dvorac Prandau-Normann baštini dva vrlo vrijedna povijesna sloja u arhitektonskom, povijesnom, ambijentalnom i dokumentarnom smislu. Primjer je koji svjedoči o kompoziciji srednjovjekovnog grada u kojem se razlikovao kaštel ili grad-utvrda od podgrađa, na kojem se razvilo i današnje Valpovo. Na

ovom se, naime, primjeru i danas jasno čitaju srednjovjekovni principi nastanka i razvoja naselja u istočnoj Slavoniji. Današnji izgled dvorca predstavlja kvalitetan primjer barokizacije srednjovjekovnog kaštela koju određuje oblikovanje monumentalnog glavnog krila u duhu baroknog klasicizma koje dominira cjelinom i određuje njen identitet. Umjetničkoj vrijednosti dvorca doprinose klesani reljefi u branič-kuli, inventar dvorske kapele te pokretna oprema interijera, ali i ona nepokretna, restaurirana i prezentirana u prostorima Muzeja Valpovštine.

Dvorac, kojem se pristupa mostom preko opkopa nekada napunjena vodom, okružen bogatim perivojem engleskog tipa, predstavlja cjelinu iznimne ambijentalne vrijednosti, a prepoznatljivim vizurama stoljećima određuje identitet Valpova.

5. MJERE ZAŠTITE I PREPORUKE ZA OBNOVU I PRENAMJENU DVORCA I PRIPADAJUĆIH DIJELOVA KOMPLEKSA

Dvorac, k.č. 1948, k.o. Valpovo – stupanj zaštite: D1, D2, A

Srednjovjekovna kula i kapela koje u osnovi sadrže srednjovjekovnu strukturu predstavljaju najstarije slojeve kaštela te će se kao značajno svjedočanstvo staroga grada i njegove transformacije, odnosno prilagodbe novim uvjetima i potrebama obnavljati primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i opreme interijera. Obnavljaju se i prezentiraju elementi očuvane povijesne opreme (arhitektonska plastika, srednjovjekovni reljefi/zaglavni kamenovi, stolarija prozora i vrata, štuko ornamentika, zidni oslici, orgulje). Moguće su minimalne intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije.

Istočno krilo, formirano u barokizaciji dogradnjom uz srednjovjekovni bedem, zbog visokog stupnja očuvanosti interijerske opreme također će se obnavljati primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i opreme interijera uz minimalne moguće intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije. Obnavljaju se i prezentiraju elementi očuvane povijesne opreme (podne obloge, stolarija prozora i vrata, štuko ornamentika, zidni oslici, kaljeve peći, namještaj te osobni i uporabni predmeti obitelji Prandau-Normann).

Zapadno i južno krilo, kod kojih je osim povijesnog oblikovanja vanjštine očuvan prostorni ustroj i dio povijesnog konstruktivnog sustava, obnavljat će se primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i sačuvanih dijelova opreme uz moguće određene intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije. Obnavljaju se i prezentiraju elementi očuvane povijesne opreme (podne obloge, stolarija prozora i vrata, kaljeve peći, utensilije vlastelinstva obitelji Prandau-Normann).

Za arheološku zonu nadležni konzervatorski odjel izdaje smjernice.

Gospodarske građevine, k.č. 1957, 1940, 1941, 1942/1, 1942/2, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1890, 1891, k.o. Valpovo – stupanj zaštite: G2, G3

Gospodarske građevine nisu pojedinačno zaštićene, ali su unutar A - zone zaštite (Reljkovićeve ulica) odnosno B - zone zaštite (Gupčeva ulica), u sklopu kulturno-povijesne cjeline grada Valpova.

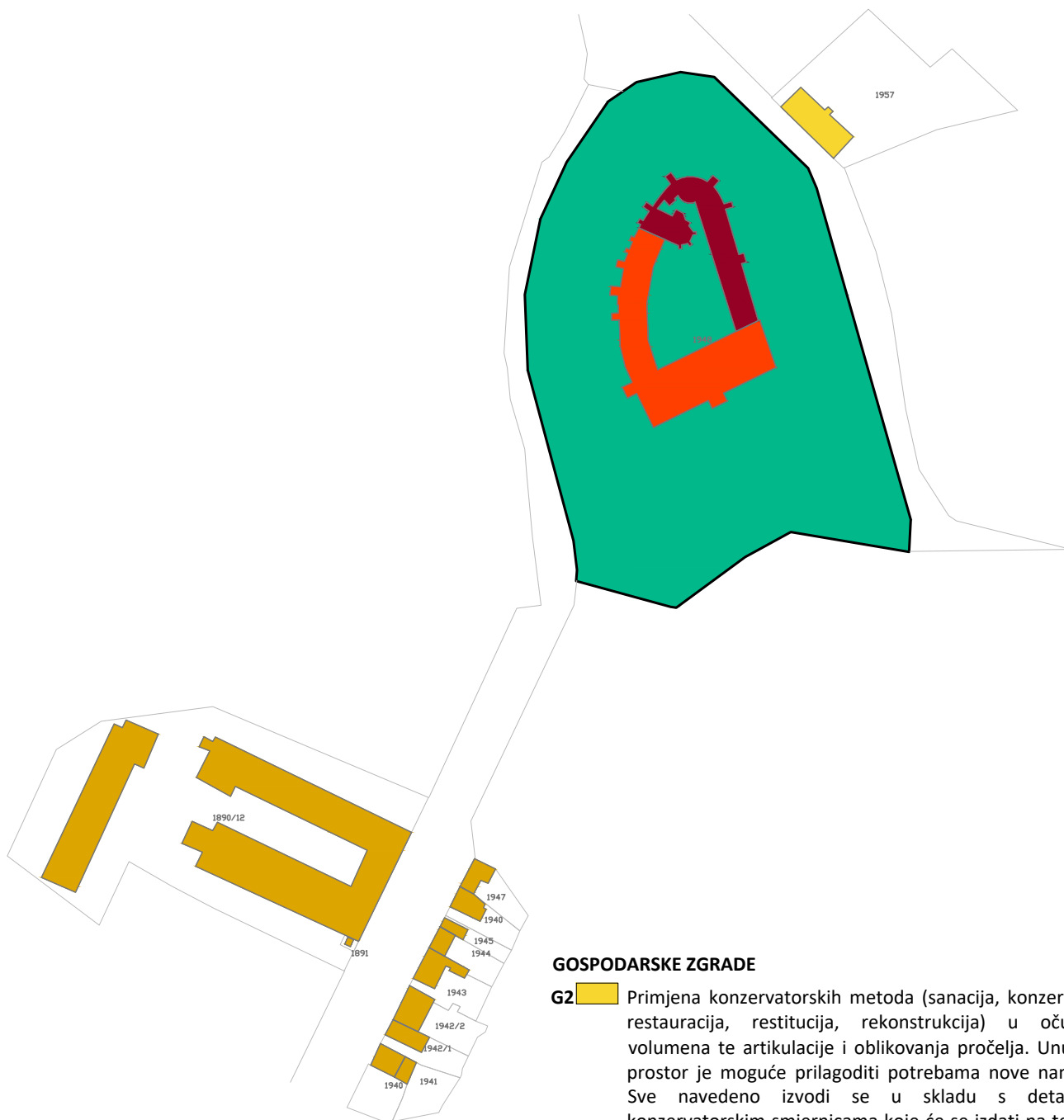
Za gospodarske građevine u Reljkovićevoj ulici preporuča se primjena konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena te artikulacije i oblikovanja pročelja. Unutarnji prostor je moguće prilagoditi potrebama nove namjene.

Na mjestu gospodarske građevine u Gupčevoj ulici, koja je u lošem stanju - očuvani su perimetralni zidovi do visine vijenca - moguća je nova izgradnja u smislu faksimila povijesnih zgrada (ukoliko postoji dokumentacija ili drugi materijalni izvori informacija na temelju kojih je moguće izvesti faksimil) ili suvremenog oblikovanja u osnovnim gabaritima povijesnih zgrada čiji se ostaci danas tamo nalaze.

Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

Krajolik, k.č. 1948, k.o. Valpovo – stupanj zaštite: K1

Nužno je očuvanje parkovne matrice, biljnog fonda i opreme (kompletna povijesna situacija), kao i isušenog opkopa i rukavaca Karašice te pozicije mostova. Predlaže se čišćenje opkopa i obnova mostova uz moguće uvođenje osnovne opreme u smislu klupa, koševa i rasvjete. Predlaže se rekonstrukcija ograde oko parka.

DVORAC

D1 ■ Primjena konzervatorskih metoda (održavanje, sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i opreme interijera. Moguće su minimalne intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije. Obnavljaju se i prezentiraju elementi očuvane povijesne opreme. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

D2 ■ Primjena konzervatorskih metoda (održavanje, sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija, rekonstrukcija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i sačuvanih dijelova opreme interijera. Moguće su određene intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

GOSPODARSKE ZGRADE

G2 ■ Primjena konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija, rekonstrukcija) u očuvanju volumena te artikulacije i oblikovanja pročelja. Unutarnji prostor je moguće prilagoditi potrebama nove namjene. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

G3 ■ Nova izgradnja u smislu faksimila povijesne zgrade (ukoliko postoji dokumentacija ili drugi materijalni izvori informacija na temelju kojih je moguće izvesti faksimil) ili suvremenog oblikovanja u osnovnim gabaritima povijesne zgrade koja se nalazila na tom mjestu. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

KRAJOLIK

K1 ■ Očuvanje matrice, biljnog fonda i opreme namjerno organiziranog krajolika (perivoja) s kompletno očuvanom povijesnom situacijom. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju studije perivoja koju je prethodno potrebno izraditi.

ARHEOLOŠKE ZONE

A Nadležni konzervatorski odjel izdaje smjernice.

6. BIBLIOGRAFIJA I DOKUMENTACIJA

Mažuran, Ive, Valpovo- sedam stoljeća znakovite prošlosti, Valpovo, 2004.

Obad-Šćitaroci, Mladen, Bojnić Obad Šćitaroci, Bojana, Dvorci i perivoji u Slavoniji, od Zagreba do Iloka, Zagreb, 1998.

Katalog izložbe: „Valpovački vlastelini Prandau-Normann“, Osijek-Valpovo, 2018.

Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključivanja u suvremeni život, grupa autora, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, Zagreb, 1970.

Arhitektonska snimka postojećeg stanja cjeline dvorca: dokumentacija Konzervatorskog odjela u Osijeku, Dosjei D-5, D-5-1, D-5-2 – ručni snimak.

Bruno Andrašić, d.i.a., Srednjovjekovna kula Prandau- Normann –rekonstrukcija (sanacija i konzervacija), 2017., M 1: 50.

Drago Miletić, Valpovo - Konzervatorska studija sanacije i prezentacije srednjovjekovne kule dvorca Prandau-Normann, 2009.